

RIKSADVOKATEN

Justisdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Sendes også per e-post: lovavdelingen@jd.dep.no

REF.:

VÅR REF.:

Ra 10-579 RTO/jaa
601

DATO:

15.03.11

HØRING – ETTERKONTROLL AV FREMSTILLINGSFRISTEN FOR FENGSLING

Det vises til Justisdepartementets høringsbrev 1. desember 2010, vedlagt høringsnotat med forslag om endring av fremstillingsfristen for fengsling.

Riksadvokaten har vært i en viss tvil om forslaget om en kortere lengstefrist for fremstilling for varetektsfengsling i straffeprosessloven § 183. I sin tid støttet riksadvokaten forslaget om forlenget fremstillingsfrist med følgende begrunnelse (gjengitt i Ot.prp. nr. 66 (2001–2002) side 19):

“En endring som foreslått vil som nevnt både i sluttrapporten fra Arbeidsgruppe I og i høringsnotatet, kunne bidra til å effektivisere straffesaksbehandlingen og redusere bruken av fengsling. En frist for fremstilling senest på den tredje dag etter pågreipelsen vil gi politiet mulighet for å etterforske saken langt på veg ferdig mens sporene er friske uten å måtte avbryte arbeidet med tanke på å presentere de foreløpige opplysningene i retten for fengsling. Dette er åpenbart det mest effektive og vil samtidig kunne erstatte en rekke av de korte fengslinger på én eller to uker. Den samlede bruk av frihetsberøvelse under etterforskningen kan derfor bli mindre med en slik regel. Retten til forsvarer etter 24 timer og overføring fra arrest til fengsel vil bidra til at den forlengede frist for fremstilling ikke blir en ‘sovepute’. På den annen side må det ikke underslås at det er all grunn til å tro at mange – som i dag løslates i løpet av 24 timer – vil bli sittende fengslet to eller tre dager.”

På den ene side gjør fortsatt de hensyn som i 2002 talte for å forlenge fristen, seg gjeldende. Den faktiske virkningen fristforlengelsen har hatt, er vanskelig å måle – slik departementet også fremhever. Men etter riksadvokatens syn taler verken departementets analyser eller de erfaringene som fremkommer av høringsuttalelsene fra politi og påtalemyndighet (mottatt her i kopi), med særlig styrke mot å videreføre gjeldende rett. Etter riksadvokatens syn må det legges til grunn at lovendringen i 2002 til en viss grad har hatt den tilsiktede effekt, slik denne er sammenfattet i Innst. O. nr. 68 (2001–2002) side 3 første spalte:

“Slik komiteen ser det vil en utvidet fremstillingsfrist gi politiet bedre tid til å etterforske, herunder å sikre bevis, eller sjekke den mistenkte ut av saken slik at varetekt blir unødvendig. I tillegg vil retten få et bedre grunnlag for å vurdere fengslings spørsmålet.”

En nevner også at fordelene ved å utvide fremstillingsfristen med bare én dag i 2002 ble antatt å ville være begrenset, jf. side 23 i høringsnotatet. Til dette kommer at etterforskningen gjennomgående har blitt mer tidkrevende siden den gang, blant annet som følge av utviklingen av politiets avhørsmetodikk. En ser også tendenser i retning av mer alvorlig og komplisert kriminalitet, og ikke minst økt tidsbruk som følge av behov for tolketjenester.

På den annen side kan en ikke si at gjeldende fremstillingsfrist har gitt utvetydig positive resultater av særlig omfang, og det er nærliggende å støtte departementets utgangspunkt om at en fremstillingsfrist som ligger tett opptil grensen for hva som er akseptabelt etter menneskerettighetene, krever en særskilt begrunnelse. I denne sammenheng er det også et poeng at fremstilling av en frihetsberøvet person for en domstol innebærer en prinsipielt viktig legalitetskontroll med den pågående pågrepelse, og ikke bare har som formål å forhåndsgodkjenne videre frihetsberøvelse. Man bør derfor neppe legge særlig vekt på at forlenget fremstillingsfrist gir bedre mulighet for å fremskaffe et tilstrekkelig bevismateriale til å begrunne fengsling. En forutsetning allerede for å gå til og å opprettholde en pågrepelse, er jo at vilkårene i straffeprosessloven § 171 – ut fra de beviskrav som gjelder – er oppfylt. Dette gjelder selv om vurderingen av vilkårene er nokså skjønnsmessig. Riksadvokaten er på denne bakgrunn tilbøyelig til å være enig med departementet i at indikasjonene som det tilgjengelig datamaterialet gir for at fristutvidelsen har hatt en viss positiv effekt på kortere varetektsopphold, ikke er tydelige nok til å begrunne en videreføring av dagens lengstefrist.

I denne situasjonen – der spørsmålet om fremstillingsfristen bør opprettholdes fremstår som nokså åpent – legger riksadvokaten for sin del avgjørende vekt på behovet for å harmonisere fremstillingsfristen i straffeprosessloven § 183 med overføringsfristen i forskrift om bruk av politiarrest § 3-1. En merker seg at enkelte av høringsuttalelsene som er mottatt i kopi her, gir uttrykk for at praksis for (manglende) overføring fra politiarrest til fengsel ikke påvirkes av fremstillingsfristen i straffeprosessloven, men fullt ut er et utslag av forskriftens regulering og tilgangen til fengselsplasser. Det er neppe grunn til å trekke disse uttalelsene i tvil for de distriktene de gjelder. Riksadvokaten har imidlertid også mottatt rapporter fra politiet om at enkelte fengsler har vært meget forbeholdne til å ta imot pågrepne eller undersøke om det er tilgjengelig fengselsplass før det foreligger fengslingskjennelse. (Politijuristene gir uttrykk for lignende erfaringer i sin høringsuttalelse.) Under enhver omstendighet – og uavhengig av faktisk forekommende praksis – er det av rettssikkerhetshensyn grunn til å innrette reglene slik at de i størst mulig grad sikrer og støtter opp under rettidig overføring fra politiarrest. Endelig slutter en seg til departementets syn om at (mest mulig) sammenfallende frister for fremstilling for fengsling og overføring fra politiarrest vil være en pedagogisk og administrativ fordel.

Etter dette mener riksadvokaten at fremstillingsfristen i straffeprosessloven § 183 bør endres som foreslått på side 27 i departementets høringsnotat. Ordlyden i arrestforskriften § 3-1 bør i så fall, i tråd med det som er sagt i det foregående, endres slik at den “i større grad blir sammenfallende med lovens ordlyd mht fremstillingsfristen”, slik departementet uttrykker det i høringsnotatet på side 26. Forbeholdet antas å knytte seg til at fristen i forskrift om bruk av politiarrest § 3-1 ikke kan gjøres absolutt. Riksadvokaten foreslår følgende endring av bestemmelsens første punktum:

Den innsatte skal overføres *senest den andre dagen* etter pågripelsen, med mindre dette av praktiske grunner ikke er mulig.

En slik endring vil innebære at fristen for overføring der det er praktisk mulig vil kunne bli noe lengre enn dagens frist på “to døgn”, avhengig av pågripelsestidspunkt. Riksadvokaten ser ikke dette som noen avgjørende innvending, og mener fordelene med en (tilnærmet) harmonisering av fristene oppveier dette.

Gjeldende frist i straffeprosessloven § 183 er så vidt innarbeidet i justisforvaltningen at en vellykket overgang til en endret fristregel vil være helt avhengig av at det gis direktiver bl.a. herfra. En har

merket seg at departementet har gitt uttrykk for at det vil sørge for at det går tilstrekkelig tid mellom eventuelt lovvedtak og ikraftsetting av endringen. Utsettelsen av ikrafttredelse bør formentlig ikke være kortere enn omkring 3 måneder.

Riksadvokaten slutter seg for øvrig til at regelen om rett til forsvarer straks det er klart at den pågrepne ikke vil bli løslatt innen 24 timer, bør videreføres.

Tor-Aksel Busch

Runar Torgersen
førstestatsadvokat